

**PRIMJENA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE TEHNOLOGIJE U ODGOJNO-
OBRAZOVNOM SUSTAVU KAO POLAZIŠTE NASTAVI USMJERENOJ NA UČENIKA U
OSNOVNIM I SREDNJIM ŠKOLAMA**

Implementation of information and communication technology in educational system as
a starting point for student-centered teaching in elementary schools and high schools

Godina XIX
Broj 1-2
2015

Izabela Mlinarević,
Osnovna škola Čakovci
izabela.mlinarevic@gmail.com

Ivana Stanić,
Agencija za odgoj i obrazovanje Osijek
ivana.stanic@azoo.hr

Tamara Zadravec,
Sveučilište J. J. Strossmayera Osijek
Odjel za kulturologiju
tzadrave@unios.hr

UDK / UDC 007:37.014

Istraživanje / Research paper

Primljeno / Received : 30.09.2015.

KNJIŽNIČARSTVO

Glasnik
Društva
knjižničarstva
Slavonije
i Baranje

Sažetak

Poboljšavanje ključnih kompetencija buduće mlade radne snage uključuje i poznavanje informacijske pismenosti. Pripremanje učitelja, nastavnika i stručnih suradnika knjižničara za primjenu informacijske i komunikacijske tehnologije (u daljnjem tekstu: IKT) također je ključno jer upravo oni imaju značajnu ulogu u pomaganju učeniku u usvajanju i razvoju znanja i vještina iz IKT-a koje će mu biti potrebne kasnije u životu. Također, uvođenje IKT-a u nastavni proces osuvremenjuje

nastavni proces te potpomaže usmjeravanje poučavanja na učenika. U skladu s tim, nastava usmjerena na učenike pospješuje razvoj pojedinca te utječe na njegovo kritičko promišljanje i prepoznavanje osobnoga postignuća. Za potrebe ovoga istraživanja sastavljen je anketni upitnik kojim je utvrđena primjena IKT-a i njen utjecaj na učenika u svladavanju nastavnih sadržaja u odgojno-obrazovnom procesu. Uzorak istraživanja činio je 421 učenik osnovnih i srednjih škola te je u prvom redu provedena analiza informacijske i medijske pismenosti učenika u odgojno-obrazovnom procesu, odnosno utvrđeno je koliko su učenici upoznati s informacijskom i medijskom pismenošću u odgojno-obrazovnom sustavu te moguće razlike u rezultatima s obzirom na dob učenika. Utvrđeni rezultati upućuju na upoznatost korisnika školskih knjižnica s pojmom informacijske pismenosti koji svoja znanja i kompetencije primjene informacijske pismenosti procjenjuju iznadprosječno, dok korištenje IKT-a za uspješnije svladavanje nastavnih sadržaja procjenjuju prosječno. Rezultati potvrđuju da je u odgojno-obrazovnom sustavu nužno nastaviti provoditi poučavanje informacijskoj i medijskoj pismenosti kako bi korisnici školske knjižnice što ranije osvijestili ideju cjeloživotnoga učenja i što se ranije osposobili za njegovo provođenje.

Ključne riječi: informacijske i komunikacijske tehnologije, učenici, nastava usmjerena na učenike, stručni suradnici knjižničari, učitelji

Summary

Improving core competences of future young workforce includes knowledge of information literacy. Preparing teachers and school librarians for implementation of information and communication technology is also crucial because they have a significant role in helping the student in the acquitement and development of ICT knowledge and skills that he will need in later life. Also, the introduction of ICT in the teaching process modernizes teaching process and supports teaching directed to students (student-centered teaching). Accordingly, class directed to students promotes individual development and impacts critical thinking and recognition of personal achievement. For the purpose of this study a questionnaire has been made which determined the application of ICT and its impact on students in mastering the

educational content in the learning process. The sample contained answers of 421 elementary and high school students and primarily the analysis of information and media literacy of students in the learning process, as well as determined how much students are familiar with the information and media literacy in the educational system and the possible differences between the results according to age of students. These results indicate the familiarity of school library users' with the concept of school information literacy who also assess their skills and competencies of information literacy applications above average, while the use of ICT for successful mastering of education content they estimate as average. The results confirm that the educational system must continue to implement the teaching of information and media literacy to users of the school library in order to increase awareness of lifelong learning in early age and to qualify them for its implementation.

Key words: information and communication technology, students, student-centered teaching, school librarians, teachers.

Uvod

Primjena informacijske i komunikacijske tehnologije u odgojno-obrazovnom sustavu važan je element kojim se hoće osigurati učinkovitost hrvatskog obrazovnog sustava a slijedom toga i konkurentnost hrvatskog gospodarstva. Gotovo sve zemlje koje primjenjuju Europski kvalifikacijski okvir za cjeloživotno učenje¹ navode kako primjenjuju informacijsku i komunikacijsku tehnologiju kao sredstvo za pomoć učenicima pri usvajanju barem nekih kompetencija.

Europski strateški dokumenti poput Lisabonske strategije² naglašavaju potrebu za promicanjem obrazovanja i osposobljavanja u području upotrebe informacijske i

¹ Zakon o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru. Narodne novine 22/2013. URL: <http://narodne-novine.nn.hr/default.aspx> (2015-11-27)

² Na sastanku Europskog vijeća, održanome u ožujku 2000. godine u Lisabonu, čelnici vlada i država članica Europske unije postigli su dogovor o zajedničkom strateškom cilju prema kojemu bi EU do 2010. godine trebao postati najkonkurentnije i najdinamičnije gospodarstvo svijeta utemeljeno na znanju, te sposobno za održivi gospodarski rast, s najvećom stopom zaposlenosti i snažnom gospodarskom i socijalnom kohezijom. Radi postizanja tog cilja usvojena je tzv. Lisabonska strategija, odnosno Lisabonska

komunikacijske tehnologije kako bi uspostavili konkurentnije gospodarstvo utemeljeno na znanju. Zato je i Međunarodno udruženje za vrednovanje obrazovnih postignuća (IEA) 2006. godine provelo studiju o informacijskim i komunikacijskim tehnologijama u europskim obrazovnim sustavima kojom su ustanovili da upotreba IKT-a u školama ima učinak na metode poučavanja koje nastavnici koriste. Europska komisija također je naglasila potencijal IKT-a u svrhu poticanja inovacija u pristupu poučavanju i učenju, a mogućnosti koje nudi IKT (npr. umrežavanje, interakcija, pronalaženje informacija, prezentacija i analiza) smatraju se osnovnim elementima u izgradnji vještina za 21. stoljeće. Sve je to pridonijelo uključivanju IKT-a i njegove pedagoške upotrebe u kurikulume pojedinih zemalja kao i u stručno usavršavanje nastavnika u tome području.³

Upravo zato neophodno je informacijske i komunikacijske tehnologije približiti svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa. U današnje vrijeme jedan je od ciljeva obrazovanja pronaći polazište u primjeni tehnologije kroz sve nastavne predmete kako bi se, između ostaloga, pridonijelo produktivnijoj komunikaciji s lokalnom zajednicom, drugim školama u Republici Hrvatskoj i međunarodnoj suradnji.

Kako bi odgovorila ovim izazovima suvremenosti Vlada Republike Hrvatske 2013. godine izradila je dokument pod nazivom Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije koja kao glavne ciljeve navodi:

“Kvalitetno obrazovanje dostupno svima pod jednakim uvjetima i znanost koja unaprjeđuje ukupni svjetski fond znanja te pridonosi boljitku hrvatskog društva. Strategija uvodi cjeloživotno učenje kao princip na kojem se zasniva cjelokupno obrazovanje. Cilj je razviti procese i sustav priznavanja neformalno stečenih znanja i vještina te potaknuti primjenu informacijsko-komunikacijskih tehnologija u obrazovanju.”⁴

Navedena Strategija najavljuje primjenu IKT-a u obrazovanju što je već započeto Nacionalnim obrazovnim kurikulumom za predškolski odgoj i obrazovanje te opće

agenda, s programom koji povezuje kratkoročne političke inicijative te srednjoročne i dugoročne gospodarske reforme. Vidi. URL: <http://www.ijf.hr/pojmovnik/lisabon.htm> (2015-9-27)

³ Vidi. Ključni podaci o učenju i inovacijama kroz ICT u školama u Europi 2011., 2011. URL: http://eacea.ec.europa.eu/Education/eurydice/documents/key_data_series/129HR.pdf (2015-9-27)

⁴ *Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije*. Dostupno na [https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//Materijali%20za%20istaknuto/2014/Strategija%20obrazovanja%20znanosti%20i%20tehnologije//Strategija%20OZT-Radni%20materijal%20rujan%202013%20\(1\).pdf](https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//Materijali%20za%20istaknuto/2014/Strategija%20obrazovanja%20znanosti%20i%20tehnologije//Strategija%20OZT-Radni%20materijal%20rujan%202013%20(1).pdf) (2015-12-3)

obvezno i srednjoškolsko obrazovanje iz 2010. godine ishodima učenja međupredmetne teme *informacijske i komunikacijske tehnologije* koji između ostalog navode da će učenici:

- “biti osposobljeni za prepoznavanje i izbor informacija potrebnih za određene situacije te vrjednovati odgovarajuće izvore informacija
- biti osposobljeni prikazati informacije na jasan, logičan, sažet i precizan način razložno i učinkovito rabiti informacijsku i komunikacijsku tehnologiju za:
 - traženje i prikupljanje podataka te njihovu pohranu, pretraživanje, obradu i organizaciju, analizu i sintezu strukturiranih informacija
 - istraživanje, modeliranje i simuliranje različitih procesa i pojava u prirodi i društvu
 - rješavanje problema u različitim situacijama
 - stvaranje i prikazivanje vlastitih ideja i materijala
 - učinkovito samostalno učenje služeći se računalom kao medijem
 - komunikaciju i suradnju s drugima razviti svijest o primjeni informacijske i komunikacijske tehnologije u društvu i njezinim posljedicama
- razviti kritičan i misaoni stav o pitanjima vezanima za valjanost i pouzdanost dostupnih informacija te o pravnim i etičkim načelima interaktivnoga korištenja tehnologijama informacijskoga društva.”⁵

Razvojem informatičke tehnologije sve se više susrećemo s pojmom informatičke pismenosti, ali i širim pojmom informacijske pismenosti, koja je osnova za razvoj suvremenoga društva⁶. Shodno tome jedna je od zadaća suvremene škole ponuditi nove pristupe u odgoju i obrazovanju te nove oblike učenja. No osim učitelja i nastavnika i stručni suradnici knjižničari važna su karika u osposobljavanju učenika za skup pismenosti za 21. stoljeće. Već je i u samim postavkama odgojno-obrazovnog rada školske knjižnice istaknuto upućivanje u način i metode rada na istraživačkim zadaćama uz upotrebu izvora informacija na različitim medijima, poučavanje za

⁵ Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje / urednici Radovan Fuchs, Dijana Vican, Ivan Milanović Litre. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH, 2010., str. 46.

⁶ Nadrljanski, Đorđe. Informatička pismenost i informatizacija obrazovanja. // Informatologia 39 (2006), str. 262.

samostalno učenje te poučavanje učenika informacijskoj pismenosti⁷. „U današnjem društvu informacijska pismenost jedna je od važnih sastavnica čovjekove pismenosti uopće. Ona uključuje razumijevanje i upotrebu informacija, ne samo iz klasičnih izvora znanja, nego i onih posredovanih suvremenom tehnologijom. Upravo u osposobljavanju korištenja toga oblika pismenosti, školska knjižnica dobiva veću ulogu jer poučava učenike samostalnom projektno-istraživačkom radu, potiče ih na stvaralačko i kritičko mišljenje pri pronalaženju, selektiranju, vrednovanju i primjeni informacija.”⁸ Iz svega navedenog vidimo kako je pismenost posljednjih desetljeća evoluirala te informacijska pismenost preuzima važnu funkciju u cjeloživotnom obrazovanju. Prema Nadrljanskom, informacijski pismena osoba zna učiti jer zna na koji je način znanje organizirano, kako naći informacije koje su joj potrebne i kako preraditi i koristiti nađene informacije na način da i drugi mogu učiti iz njih.⁹

Osim informacijske pismenosti, u posljednje vrijeme, širenjem medijskog prostora, sve češće govorimo i o medijskoj pismenosti koja je postala toliko neophodna da je UNESCO 2011. godine izdao publikaciju pod nazivom Media and Information Literacy Curriculum for Teachers¹⁰, dok je IFLA 2011. preporučila IFLA Media and Information Literacy Recommendations¹¹ kojima predlaže sedam točaka kojima se medijska i informacijska pismenost i cjeloživotno učenje implementiraju u postojeće strukture. Nedostatak je taj što se ni medijsko i ni informacijsko opismenjavanje ne provode sustavno kroz sve razine obrazovanja. Stoga bi ispitivanje kompetencija sudionika odgojno-obrazovnog procesa predstavljalo korak dalje usustavljanju medijske i informacijske pismenosti, što bi imalo velik učinak na odgojno-obrazovni sustav i stvaranje kompetencija za aktivno i odgovorno građanstvo.

Upravo je suvremena djelatnost škole usmjerena poučavanju informacijskoj pismenosti te ima bitan utjecaj na oblikovanje ove kompetencije. Multimedijски prikazi i pristupi računalnim mrežama omogućuju učenicima brz pristup informacijama i njihovo

⁷ Vidi. URL: <http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/01/Standard-za-%C5%A1kolske-knji%C5%BEnice.pdf> (2015-9-27)

⁸ Nastavni plan i program za osnovnu školu / tekst uredili Dijana Vican, Ivan Milanović Litre. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH, 2006., str.19.

⁹ Nadrljanski, Đorđe. Nav. dj., str. 262.

¹⁰ Vidi. Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0019/001929/192971e.pdf> (2015-9-27)

¹¹ Media and Information Literacy Recommendations. URL: <http://www.ifla.org/files/assets/information-literacy/publications/media-info-lit-recommend-en.pdf> (2015-9-27)

pretraživanje. Pronalaženje relevantnih izvora informacija kod učenika predstavlja poseban diskurs u sustavu obrazovanja koji je, kako je prethodno navedeno, nedovoljno zastupljen stoga je neophodno utvrđivanje razina kojima učenici dolaze do informacija i koliko važnost prepoznaju u pronalaženju objektivne i svrhovite informacije. Jedan od temeljnih ishoda na koje se treba usmjeriti u sustavu odgojno-obrazovnog rada jest poučiti učenike učenju usmjerenom na razvijanje profesionalnih i osobnih kompetencija u svrhu razvijanja pozitivne slike o samo sebi kao i kritičkom promišljanju.

Zahtjevi suvremenog društva rastu naglim tehnološkim razvojem te postavljaju nova očekivanja iskazana kompetencijama usklađenima s trenutnim zahtjevima globalizacije, modernizacije te društva znanja. Tu je ujedno prisutan i nagli porast informacija do kojih dolaze i s kojima odrastaju i sami učenici. Novi pristupi u odgojno-obrazovnom procesu (nastava usmjerena na učenika) postavljaju pred učenika potrebu za samostalnim istraživačkim radom i uporabom drugih izvora informacija (baza podataka). Iz tog se razloga nametnula nužnost informacijske i medijske pismenosti kao potporanj novim modelima učenja i poučavanja. Uvođenje informacijske i komunikacijske tehnologije postavlja novu dimenziju u odgojno-obrazovni sustav, ali i potiče učitelje, nastavnike, stručne suradnike knjižničare i učenike u ostvarivanju ishoda učenja usmjerenih na pojedinca (učenika) te postavlja nove zahtjeve za cjeloživotno učenje. Odgojno-obrazovni sustav je tijekom posljednjih godina od učenja usmjerenog na sadržaj poučavanja usmjeren na učenika te na učenje kroz pristup informacijama od osoba koje prenose znanje, ali i iz informacijskih izvora. Stoga možemo prepoznati tendenciju poučavanja učenika kako postati učinkoviti korisnici informacije bez obzira na oblik u kojem je tražena. Ujedno se uočava potreba za većom informacijskom i medijskom pismenosti učitelja, nastavnika i stručnih suradnika knjižničara kako bi razine njihovih kompetencija pridonijele učinkovitijem nastavnom procesu usmjerenom na učenika. Razvojem informacijske i komunikacijske tehnologije škola ima obvezu ponuditi nove pristupe u odgoju i obrazovanju usmjerene na razvijanje znanja, vještina i sposobnosti učenika (čak i Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje iz 2010. godine navodi, između ostalih osam temeljnih kompetencija za cjeloživotno učenje, i jednu pod nazivom digitalna kompetencija koja se odnosi na osposobljenost za sigurnu i kritičku upotrebu informacijsko-komunikacijske tehnologije za rad, u osobnomu i društvenomu životu te u

komunikaciji¹²). U današnjem društvu informacijska pismenost je jedna od važnih sastavnica čovjekove pismenosti jer uključuje razumijevanje i uporabu informacija, ne samo iz klasičnih izvora znanja, nego i onih posredovanih suvremenom tehnologijom. Upravo u osposobljavanju korištenja tog oblika pismenosti (informacijske pismenosti koja je nadređena ostalim oblicima pismenosti) škola dobiva veću ulogu, jer poučava učenike samostalnom projektno-istraživačkom radu, potiče ih na stvaralačko i kritičko mišljenje pri pronalaženju, selektiranju, vrednovanju i primjeni informacija.¹³

Upravo je suvremena djelatnost škole usmjerena poučavanju ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje što uključuje i širok niz pismenosti među kojima su i informacijska i medijska pismenost.

Razvijanje informacijskih vještina te stjecanje znanja kroz ishode učenja danas je u školama zastupljeno i programima e-učenja. Naravno, ovakvi oblici učenja u škole još uvijek ulaze kroz projekte koji su različite vremenske i prostorne pokrivenosti. Tijekom školske godine 2014./2015. u Republici Hrvatskoj provedena je prijava i odabir škola za uključivanje u projekt e-Škola. Naglasak je ovog projekta na lakšem praćenju napretka učenika utemeljenom na pronalaženju informacija na različitim izvorima. Informacijski izvori dobivaju potpuno novu ulogu u obrazovnom procesu, a izgradnja kompetencija obuhvaćenih informacijskom pismenošću evidentno bi mogla utjecati na kvalitetu obrazovnih iskustava i pozitivne ishode učenja.¹⁴

Prepoznajući važnost svega navedenog provedeno je istraživanje među učenicima osnovnih i srednjih škola Osječko-baranjske i Vukovarsko-srijemske županije kako bi se utvrdilo poznavanje informacijske i medijske pismenosti i kako bi ubuduće mogli informacijski opismenjivati učenike za kvalitetno i odgovorno korištenje medija za cjeloživotno učenje.

¹² Nav. dj. Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje / urednici Radovan Fuchs, Dijana Vican, Ivan Milanović Litre. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH, 2010., str. 12.

¹³ Nav. dj. Nastavni plan i program za osnovnu školu / tekst uredili Dijana Vican, Ivan Milanović Litre. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH, 2006., str. 19.

¹⁴ Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta. Zagreb: Filozofski fakultet, Odsjek za informacijske znanosti, Zavod za informacijske studije, 2008., str. 13.

Metodologija

Cilj ovoga istraživanja jest u sklopu šire analize informacijske i medijske pismenosti učenika u odgojno-obrazovnom procesu utvrditi koliko su učenici upoznati s informacijskom i medijskom pismenosti u odgojno-obrazovnom sustavu te moguće razlike u rezultatima s obzirom na dob učenika.

S obzirom na cilj istraživanja, pretpostavlja se da će učenici osnovnih i srednjih škola s područja Osječko-baranjske i Vukovarsko-srijemske županije iskazati stupanj informacijske pismenosti koja polazište nalazi u pretraživanju bazi podataka, ali i u evaluaciji i kritičkom procjenjivanju informacija. Pretpostavlja se potvrđivanje da stručni suradnici knjižničari unaprjeđuju informacijsku i medijsku pismenost učenika u odgojno-obrazovnom procesu kao i da učitelji i nastavnici uvođenjem informacijske i medijske pismenosti učenika povećavaju kompetencije učenika kroz razine odgojno-obrazovnog sustava.

Instrumenti

Za potrebe istraživanja osmišljen je upitnik o primjeni informacijske i komunikacijske tehnologije u odgojno-obrazovnom sustavu kao polazište nastavi usmjerenoj na učenika u osnovnim i srednjim školama. Sastojao se od 11 tvrdnji koje su podijeljene u 3 subskale. Svakoj tvrdnji iz upitnika pridružena je ljestvica procjene Likertova tipa od 5 stupnjeva sa značenjem: 1-uopće se ne slažem, 2-donekle se ne slažem, 3-niti se slažem, niti se ne slažem, 4-uglavnom se slažem, 5-u potpunosti se slažem.

(1) Prva subskala mjeri procjene znanja i kompetencije stečene obrazovanjem učenika (ukupno 3 čestica; čestica: 1, 2, 3). Minimalni mogući rezultat na ovoj subskali iznosio je 3, maksimalni mogući 15 bodova.

(2) Druga subskala mjeri korištenje IKT-a za uspješnije svladavanje nastavnih sadržaja (ukupno 4 čestice; čestica 6,7,8,9). Minimalni mogući rezultat na ovoj subskali iznosio je 4, maksimalni mogući 20 bodova.

(3) Treća subskala mjeri koliko učenici koriste baze podataka za pretraživanje informacija (ukupno 3 čestice; čestice: 10,11,12). Minimalni mogući rezultat na ovoj subskali iznosio je 3, maksimalni mogući 15 bodova.

Sudionici i postupak

U istraživanju je sudjelovao 421 učenik osnovnih i srednjih škola Vukovarsko-srijemske i Osječko-baranjske županije. Prikupljeni su podaci o dobi, spolu i školama iz kojih dolaze. Pitanja su analizirana na način da se za svaki pojedini ponuđeni odgovor računala frekvencija odgovora. Raspon dobi sudionika iznosio je od 11 do 19 godina. Najveći broj sudionika (221 sudionik) imao je od 11 do 15 godina. Uzorak se sastojao od 209 učenica i 212 učenika. Najveći broj sudionika jest iz škola u gradu, a manji je broj sudionika iz škola u selu (40 škola u gradu, a 25 škola u selu).

Istraživanje je provedeno tijekom 2014. godine. Sudionicima je podijeljen anketni upitnik o primjeni informacijske i komunikacijske tehnologije u odgojno-obrazovnom sustavu kao polazište nastavi usmjerenoj na učenika u osnovnim i srednjim školama.

Rezultati i rasprava

Podaci su obrađeni statističkim programom SPSS 20.0. Deskriptivni podatci odnosili su se na uvodna pitanja, a analizirani su tako da se za svaki pojedini ponuđeni odgovor računala frekvencija dobivenih odgovora.

Rezultati istraživanja pokazali su koliko se učenika tijekom školovanja susrelo s pojmom informacijske pismenosti. To potvrđuje rezultat od 190 učenika osnovnih škola (57%) i 40 učenika srednjih škola (45%). Ovaj je rezultat ujedno i pokazatelj nedovoljne zastupljenosti nastavnih tema iz područja informacijske pismenosti sukladno Nastavnom planu i programu, 2006., i sadržajima prema Glasniku Ministarstva kulture i prosvjete Republike Hrvatske, Nastavni plan i program za gimnazije, posebno izdanje, 1994.

O ulozi školske knjižnice i njenom značaju u informacijskom dobu ispitanici navode sljedeće: da knjižnicu smatraju važnu u informacijskom dobu navodi 127 učenika osnovnih škola (38 %) i 43 učenika srednjih škola (49 %). Kako smo već naveli,

jedna je od odgojno-obrazovnih djelatnosti u školskoj knjižnici prema Standardu za školske knjižnice i poučavanje učenika informacijskoj pismenosti¹⁵ te vidimo kako se taj postotak povećava s dobnom razinom obrazovanja.

Više od pola ispitanih učenika osnovnih i srednjih škola (55%) susrelo se s pojmom informacijske pismenosti što je važno polazište za daljnju nadgradnju tijekom cjeloživotnog učenja na višim razinama obrazovanja, u kasnijem stručnom usavršavanju ili neformalnom/informalnom obrazovanju. Daljnjom analizom podijeljenom u tri subskale potvrđeni su rezultati pokazali kompetencije stečene obrazovanjem, korištenje IKT-a u svrhu uspješnije realizacije sadržaja odgojno-obrazovnog procesa i korištenje bazi podataka u svrhu pretraživanja informacija.

Na pitanja iz prve subskale kojom se mjeri procjena znanja i kompetencije stečene obrazovanjem učenika iz područja informacijske pismenosti dobiven je iznadprosječan rezultat $M=11,21$. S obzirom na teorijski minimum 3 i maksimum 15, dobivena iznadprosječna vrijednost je poprilično viša od očekivane. Dakle, učenici su na čestice iz ove subskale u prosjeku odgovarali s 4 (uglavnom se slažem) što znači da svoje znanje i kompetencije stečene obrazovanjem iz područja informacijske pismenosti ocjenjuju iznad prosjeka. Rezultati dobiveni ovom subskalom pokazatelj su učinkovitosti neposrednog rada učitelja, nastavnika i stručnih suradnika školskih knjižničara kao i motiviranosti istih za unaprjeđenje nastavnog procesa.

Na pitanja iz druge subskale kojom je mjereno korištenje IKT-a za uspješnije svladavanje nastavnih sadržaja učenici su u prosjeku odgovarali s 3 (niti se slažem, niti ne slažem). S obzirom da je prosječan broj bodova koji su učenici ostvarivali na subskali korištenja elektroničkih izvora u nastavi bio $M=9,43$ (mogući teorijski minimum iznosio je 4, a maksimum 20), može se zaključiti kako učenici IKT koriste povremeno. Razlog povremene zastupljenosti je nedovoljna zastupljenost IKT-a u odgojno-obrazovnim ustanovama i nedovoljna educiranost učitelja u primjeni istih u nastavanom procesu. Istraživanja su pokazala kako primjena IKT-a može povećati motiviranost učenika za učenje jer se učeniku daje više kontrole nad samim iskustvom učenja. Primjena IKT-a od strane učenika može također olakšati personalizirano i individualizirano učenje. Nadalje, ako se IKT koristi kao podrška učenju vezanom za određeni nastavni predmet, to može

¹⁵ Nav. dj. URL: <http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/01/Standard-za-%C5%A1kolske-knji%C5%BEnice.pdf> (2015-9-27)

imati pozitivni učinak na učenička postignuća¹⁶ tako da svakako trebamo poticajno djelovati na korištenje IKT-a u nastavnom procesu kako bi ovi rezultati bili još bolji.

Rezultati treće subskale koja se odnosi na pitanja koliko učenici koriste baze podataka za pretraživanje informacija potvrđuju da učenici prosječno koriste postupke pretraživanja bazi podataka. Značajan je pokazatelj da učenici prvo pretražuju internet 89 % (OŠ), a učenici srednjih škola internet pretražuju 93 %. Rezultati potvrđuju da je u odgojno-obrazovnom sustavu nužno nastaviti provoditi poučavanje informacijskoj i medijskoj pismenosti kako kroz obrazovnu horizontalu tako i vertikalnu kako bi ishodi poučavanja ostvarili svoj puni učinak te ostali suputnik kroz cjeloživotno obrazovanje. Permanentno usavršavanje učitelja treba se provoditi kontinuirano na svim razinama, a provođenje licenciranja učitelja (Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12 94/13 i 152/14) doprinijelo bi uočavanju i prepoznavanju važnosti od strane odgojno-obrazovnih radnika.

Zaključak

Rezultati ovoga istraživanja pokazali su koliko su knjižnice važne korisnicima školskih knjižnica u informacijskom dobu te koliko su se korisnici školskih knjižnica tijekom obrazovnog procesa uopće susretali s pojmom informacijske pismenosti. U ispitanom uzorku sudionici su izjavili kako svoja znanja i vještine procjenjuju iznadprosječno, dok korištenje IKT-a za uspješnije svladavanje nastavnih sadržaja procjenjuju prosječno. Činjenica da korisnici prosječno koriste baze podataka, odnosno da u pretraživanju informacija najčešće koriste internetske tražilice govori u prilog tome da je u odgojno-obrazovnom sustavu potrebno staviti veći naglasak na programe obrazovanja za informacijsku i medijsku pismenost kroz sva predmetna područja i kroz sve razrede.

Konačni zaključak ovoga rada bio bi da s obzirom kako je odgojno-obrazovni sustav tijekom posljednjih godina evoluirao od učenja usmjerenog na sadržaj

¹⁶Nav. dj. URL: Ključni podaci o učenju i inovacijama kroz ICT u školama u Europi 2011., 2011. URL: http://eacea.ec.europa.eu/Education/eurydice/documents/key_data_series/129HR.pdf (2015-9-27)

poučavanja do onog usmjerenog na učenika te na učenje kroz pristup informacijama od osoba koje prenose znanje, ali i iz informacijskih izvora - potrebno je prepoznati nužnost poučavanja učenika kako postati učinkoviti korisnik informacije bez obzira na oblik u kojem je tražena. Ujedno se uočava potreba za većom informacijskom i medijskom pismenosti učitelja, nastavnika i stručnih suradnika knjižničara kako bi razine njihovih kompetencija pridonijele učinkovitijem nastavnom procesu usmjerenom na učenika. Razvojem informacijske i komunikacijske tehnologije škola ima obvezu ponuditi nove pristupe u odgoju i obrazovanju usmjerene na razvijanje znanja i vještina učenika koji bi bili osposobljeni za sudjelovanje u društvu znanja i kako bi odgovorili izazovima svjetskoga tržišta.

Literatura

<http://www.ijf.hr/pojmovnik/lisabon.htm> (2015-9-27)

Ključni podaci o učenju i inovacijama kroz ICT u školama u Europi 2011., 2011. URL: http://eacea.ec.europa.eu/Education/eurydice/documents/key_data_series/129HR.pdf (2015-9-27)

Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0019/001929/192971e.pdf> (2015-9-27)

Media and Information Literacy Recommendations. URL: <http://www.ifla.org/files/assets/information-literacy/publications/media-info-lit-recommend-en.pdf> (2015-9-27)

Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje / urednici Radovan Fuchs, Dijana Vican, Ivan Milanović Litre. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH, 2010.

Nadrljanski, Đorđe. Informatička pismenost i informatizacija obrazovanja. // Informatologia 39 (2006).

Nastavni plan i program za osnovnu školu / tekst uredili Dijana Vican, Ivan Milanović Litre. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH, 2006.

Standard za školske knjižnice. <http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/01/Standard-za-%C5%A1kolske-knji%C5%BEnice.pdf> (2015-9-27)

Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije. Dostupno na [https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//Materijali%20za%20istaknuto/2014/Strategija%20obrazovanja%20znanosti%20i%20tehnologije//Strategija%20OZT-Radni%20materijal%20rujan%202013%20\(1\).pdf](https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//Materijali%20za%20istaknuto/2014/Strategija%20obrazovanja%20znanosti%20i%20tehnologije//Strategija%20OZT-Radni%20materijal%20rujan%202013%20(1).pdf) (2015-12-3)

Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta. Zagreb: Filozofski fakultet, Odsjek za informacijske znanosti, Zavod za informacijske studije, 2008.

Zakon o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru. Narodne novine 22/2013. URL: <http://narodne-novine.nn.hr/default.aspx> (2015-11-27)

Godina XIX
Broj 1-2
2015

KNJIŽNIČARSTVO

Glasnik
Društva
knjižničarstva
Slavonije
i Baranje